

Naturum i Flyinge

Lokalisering och utformning

av

LAR Eva Uddenberg
Maj 2010

FLYINGE UTVECKLING

INNEHÅLL

INLEDNING	3
Bakgrund, Syfte, Avgränsning	3
Del I - REGIONEN	4
En tätbefolkad region.	4
Tillgänglighet	4
Värdet av natur	5
Stora naturvärden	5
Stora kulturvärden	9
Lång natur- och kulturhistoria	12
DEL II - NATURUM	15
Syfte - Varför Naturum?	15
Målgrupp	14
Innehåll, samlingslokal, utställningar, highlights	14
Utformning - hur ska det se ut? gammal eller ny byggnad?	16
Var ska det ligga?	17
Lokalisering - 9 alternativ	18
Sammanfattning	23
DEL III – DALGÅNGEN	24
Satelliter	24
Fågel- växt- fiskriket	25
Natur	26
Kultur	27
Friluftsliv	28
Källor	29

INLEDNING

Bakgrund

Tankarna på ett Naturum Flyinge föddes redan hösten 2005. Då arbetades ett förslag till ekomuseum fram. Avsikten var att visa Flyingebygdes natur- och kulturvärden samt att ge naturupplevelser och ökad kunskap om natur och kultur. Ekomuseet var då främst tänkt att vara utomhus, dvs ingen byggnad. Ett besökscentrum var önskvärt men i dåvarande läge svårt att realisera. Även denna studie som pågått under tiden oktober 2009 – maj 2010 har finansierats av Flyinge Utveckling med stöd från Region Skåne Miljövårdfonden.

Lundaland är ett EU-projekt inom Leader, som bildades 2008. Det är ett utvecklingsprojekt för området kring Lund. I projektet deltar fem kommuner, universitet, högskolor och planeringsinstitut. Utgångspunkten är att tätorter och landsbygd måste samverka för att området ska kunna utvecklas på ett intressant sätt. Ett led i arbetet är att framhålla och utveckla områdets natur- och kultur- förutsättningar, öka tillgängligheten och medvetenheten om de värden som finns i området. Kävlingeån är en central del i området och en stor resurs för upplevelser av natur- och kultur i området, samt för friluftsliv. Projekttiden är 7 år, 2007 – 2013.

Naturum Flyinge ska bidra till att synliggöra områdets värden. Det ska vara en naturlig utgångspunkt för upptäcktsfärder i området.

Syfte

Naturum ska visa vägen till naturen, vara en *”port till Naturen”*.

Syftet är att genom utställningar och programverksamhet:

1. Öka kunskapen
2. Fördjupa förståelsen för historiska skeenden och förlopp
3. Visa vad området har att erbjuda i form av aktiviteter och upplevelser.
4. Använda landskapet men också visa respekt och varsamhet om naturvärdena
5. Bevara och vårda naturen
6. Stimulera intresset för natur, naturvård och bidra med underlag för undervisning.
7. Visa hur människan format och påverkat landskapet, på gott och ont.

Avgränsning

Avgränsningen är Kävlingeåns avvattningsområde, från Vombsjön till mynningen. Flyinge naturum kommer att ligga mitt i detta stora område. Vid Flyinge finns kring ån såväl sankmarker, meanderslingor, korvsjöar som torrängar med intressant flora och fauna. Dessa marker är föreslagna som naturreservat. I Kävlingeåns dalgång finns dessutom inte mindre än 11 naturreservat, som kan nås med utgångspunkt från Flyinge naturum.

Kungsgården med historiska anor bidrar till att ge området en kulturhistorisk dimension.

DEL I – REGIONEN

En tätbefolkad region.

Sydvästra Skåne är tätbefolkat. Det är en region där tillgången på mark för rekreation och friluftsliv är en bristvara. Att öka arealen allemansrättsligt tillgänglig mark och förbättra tillgängligheten till den, är därför en angelägen uppgift. Kävlingeåns dalgång utgör en resurs för rörligt friluftsliv, som skulle kunna utnyttjas mycket bättre. Ett naturum i Flyinge skulle kunna bli bas för utflykter till olika mål kring Kävlingeån.

Kävlingeån utgör gräns mellan flera kommuner. Läget i kommunernas utkant kan vara en förklaring till att ån i dag är en tämligen outnyttjad resurs för friluftsliv.

Den del av Kävlingeåns avrinningsområde, som ligger väster om Vombsjön, omfattar 525km² och berör sex kommuner – Lomma, Kävlinge, Lund, Eslöv, Sjöbo och Hörby. Inom området bor ca 65 000 människor, varav ca 50 000 bor i tätorter.

Området ligger inom räckhåll för dagsutflykter från flera städer.

Besökare är dels de som bor i sydvästra Skåne, dels de inom Öresundsregionen, som kan nå området för en dagsutflykt, dvs ca 1 miljon människor på både svenska och danska sidan.

Tillgänglighet

Lund	10 km	100 000
------	-------	---------

Eslöv	10 km	25 000
-------	-------	--------

Malmö	25 km	250 000
-------	-------	---------

Landskrona	30 km	30 000
------------	-------	--------

Hela Köpenhamnsområdet ligger inom räckhåll för en dagsutflykt

Pågatåg finns med station i Kävlinge och Örtofta.

Buss finns från Flyinge till Eslöv och Södra Sandby (buss 157) och från Södra Sandby till Lund (buss 155 och 166)

Cykel - Småvägar som är lämpliga för cykling finns från Lund och Eslöv. Hardebergaspåret och cykelvägen längs väg 104 är de enda som är separerade från biltrafik

Bil – De lämpligaste vägarna att ta sig till området med bil är motorvägen E22 med avfart vid Gårdstånga trafikplats och väg 104.

Värdet av natur

Många människor växer upp i städer och har inte den dagliga kontakten med naturen. Livsstilen omfattar inte vistelse i naturen. Vår samhörighet med naturen och insikten om att vi är beroende av den är inte längre självklar. Skolan måste därför ta ett större ansvar för att eleverna lär sig om natur och lär sig uppskatta den. Ett naturum kan spela en viktig roll i detta sammanhang.

Naturen är unik för varje plats. Kunskap om natur och kultur på den plats man bor ger stolthet för hembygden och väcker nyfikenhet och intresse. Naturen är också en glädjekälla, som kan ge både psykisk och fysisk hälsa.

Naturum ska ge alla människor en möjlighet att förstå och uppskatta naturen.

Kävlingeån – utsikt österut från Flyinge Kungsgård

Stora naturvärden

Vari består naturvärdena? Landskapet i denna trakt har i hög grad formats av människan. Geologi, jordmån och klimat har gett förutsättningarna, som människan sedan urminnes tider har tillvaratagit och brukat. Spår av denna växelverkan mellan naturgivna förutsättningar och mänskliga aktiviteter kan läsas i landskapet.

Kävlingeån är en bred lugnt flytande slättå. Ån var tidigare stark slingrande och omgavs av meanderslingor, korvsjöar och vidsträckta våtmarker. 1943 skedde en sänkning och rätning av ån väster om Flyinge kungsgård.

Kävlingeåns vattenavledningsföretag bildades 1936 för att erhålla mer odlingsbar mark och minska översvämningarna. I början av 1940-talet sänktes och rätades ån mellan Vombsjön och Håstads mölla .

Vombsjön utgör vattentäkt för Sydvatten och är därför reglerad enligt vattendom 1963. Domen garanterar en minivattenföring på 2 m³/s.

Medelvattenflödet är 10m³/s . Högsta vattenflödet ligger kring 16 – 17m³/s och infaller under vårvintern. Lägsta vattenståndet infaller under sommaren och ligger strax under 5m³/s.

Vattenkvalitén har förbättrats väsentligt sedan 50-talet. Kävlingeåns vattenavledningsföretag bildades 1936. Syftet var att vinna mark för livsmedelsproduktion. Ån rensades då upp och rätades ut. I dag är Vombsjön vattentäkt för Sydvatten. Avflödet är reglerat efter en vattendom 1969. I ån ska finnas ett minimiflöde på 2 m³/s. Flera förorenande industrier vid ån har lagts ner, reningsverk har byggts och åtgärder inom jordbruket har bidragit till att höja syrehalten i ån och sänka halterna av framför allt kväve och fosfor.

Topografiskt kan ådalen beskrivas som flack med små nivåskillnader. Mellan Vombsjön och mynningen är det ca 65 km och nivåskillnaden drygt 30 m.

Landskapet väster om Kungsgården

Landskapsbilden har de senaste hundra åren förändrats drastiskt. Från att ha varit omgiven av sankar ängar, småsjöar och våtmarker leds nu ån fram i en djupt belägen åfåra mellan höga vallar. Man upplever mycket lite av ån när man rör sig i omgivningarna. Det pågår projekt med syfte att göra Kävlingeån till ett friskt vattendrag med naturligt slingrande lopp. För att hålla kvar vattnet i landskapet anläggs dammar, våtmarker och sankar ängar.

Floran runt Flyinge är varierad och har stor potential att utvecklas om den sköts rätt. Torrängarna har partier med sandblottor, där man finner borsttåtel. I östra delen finns en alskog med mörk tät vegetation och massor av död ved, vilket gynnar mossor lavar och svampar. Fuktängarna håller på att växa igen, men en restaurering är fullt möjlig. Närmast ån finns bl.a blomvass och vattenmynta. Fågel- och insektsfaunan är intressanta och bjuder på flera rariteter. Storkprojektet syftar till att återinföra storken i de trakter där den en gång var vanlig. I dag häckar flera storkpar på Kungsgårdens tak och det är inte ovanligt att se betande storkar i sankmarkerna kring Flyinge.

Storkhägn vid Flyinge Kungsgård

Naturskydd - Inom Kävlingeåns avrinningsområde finns 10 områden av riksintresse för naturvård: N10Ålstorp – Barsebäck – Löddeköpinge – kustzonen och längs Kävlingeåns dalgång upp till Löddeköpinge

Naturskydd finns för flera områden kring ån:

1. N11 Stora Harrie mosse
2. N12 Stångby mosse
3. N16 Brååns dalgång
4. N29 Vombs fure
5. Borstbäckens omgivning
6. N31 Sandurområdet mellan Veberöd och Blentarp
7. N32 Hardeberga – Södra Sandby – Dalby – Krankesjöområdet
8. N39 Sjöbo Ora och Fyledalen
9. N30 Klingavälsån och Karups ängar.

Flera områden med naturvårdsförordnanden finns inom avrinningsområdet:

Inom området finns Sveriges sydligaste nationalpark, Dalby Söderskog och inte mindre än 11 narurreservat(7§NVL) samt ytterligare ett på förslag.

1. Fågelsångsdalen vid Södra Sandby
2. Gryteskog, Hällestads åsar – Prästaskogen, Hällestadsåsar – Prästamöllan, Hällestadsåsar – Borelund vid Hällestad
3. Kungsmarken
4. Linnebjär
5. Klingavälsåns dalgång
6. Stångby mosse
7. Måryd
8. Löddeåns mynning
9. Ramnakullabacken i Blentarp
10. Humlerödshus fälad
11. Riddarhagen i Simontorp

12. Flyinge ängar – torrmarker och även våtmarkerna vid Flyinge (föreslaget naturreservat)

13. Det finns fågelskyddsområde (14§NVL)

14. Kävlingeåns mynning.

15. Landskapsbildsskydd (19§ NVL)

16. Billebjär och för kusten vid Kävlingeåns mynning

17. Sövdesjöns omgivning

18. Sjöbo Ora.

Strandskydd (15§NVL) gäller vid kusten samt för vattendrag och sjöar i området.

1. Kävlingån

2. Sularpsbäcken

3. Bråån

Ekologiskt särskilt känsliga områden finns söder om ån och på vissa mindre ytor norr om ån och vid bäcken vid Holmby.

Jordbrukslandskapet norr om Flyinge och söder om Gårdstånga rymmer en del intressanta *restbiotoper* (Eslövs kommun)

Naturum ska visa naturen i området med alla dess årstidsskiftningar, flora, fauna och geologiska förutsättningar.

Kävlingeån öster om Kungsgården

Stora Kulturvärden

Kävlingeåns dalgång är en rik kulturbygd med spår från allra äldsta tid.

Äldre stenåldern (ca 8300 – 6000 f.Kr) var ett glest befolkat landskap. Under denna tid fanns en fast förbindelse til kontinenten via Danmark, vilket gjorde att människor, växter och djur kunde vandra in. Ädellövsåsen kunde breda ut sig. Klimatet var varmt och det fanns gott om vilt. Människor levde i små grupper av jakt och fiske. Vid Linnebjär har man påträffat spår av denna äldsta jakt- och fiskekultur.

Yngre Stenåldern (4200 – 1800 f.Kr) innebar att man började man odla och skogen fick ge vika för åker och äng. Det var ett ambulering jordbruk. Man brände skogen, använde askan som gödning och när jorden sugits ut flyttade man. Människorna uppförde gravmonument i form av dösar och gånggrifter. Boplatser från denna tid har påträffats vid V.Hoby och Hardeberga.

Bronsålderns (1800 – 500 f. Kr) skånska landskapet präglades troligen av tätt liggande byar och gårdar. Bebyggelsen låg vid sjöar och vattendrag. Det ambulering jordbruket medförde avverkning och uppodling av stora ytor. Förmodligen skedde en befolkningsökning och expansion österut under denna tid. De högt belägna gravhögar tillkom under denna tid. En stor hög kunde betyda att den brukats under lång tid av en ätt. Slutningszonen mot Kävlingeån mellan Håstad och Igelösa har många gravhögar från denna tid.

Järnåldern (500 f.Kr – 1050 e. Kr)förde med sig en klimatförsämring. Under järnåldern upphörde det vandring jordbruket. Människor flyttade ihop i flergårdsbyar, som i många fall finns kvar än i dag. Redskap och odlingsmetoder förbättrades. Djuren stallades upp under vintern. En utveckling som verkar ha lett till befolkningsökning. Järnet var dyrt och det var först under vikingatiden som en egen produktion kom i gång. De döda brändes och graven täcktes med jord och sten. Mot slutet av järnåldern restes bautastenar. De sk domarringarna hör också till järnåldern.

I Gårdstånga har man hittat lämningar efter en stor bosättningen från denna tid. Flera runstenar vittnar om bygdens betydelse.

Holmby runsten låg inmurad i kyrktornets sydvästra hörn men togs fram vid restaureringen 1908 och placerades på sin nuvarande plats. Texten lyder i översättning: "Sven reste dessa stenar efter sin fader Thoger".

Medeltiden med alla dess kyrkor vittnar om ett väl etablerat bebyggelsemönster i övergången mellan hednisk och kristen tid. Byar som härstammar från denna tid är Flyinge, Revinge, Harlösa och Holmby. Ärkebiskopen i Lund utgjorde en maktfaktor och förfogade över ett antal befästa borgar t.ex Lundagård Kungälv, Flyinge, Värpinge och Borgeby.

De äldsta byarnas namn slutar på -by, -inge, -stad, - hög, -löv och - lösa (Sandby, Hoby, Holmby, Getinge, Flyinge, Revinge, Håstad, Igelösa, Harlösa). Byarnas lägen bestämdes av tillgång på vatten, god jord och ängsmark. Gården var den enhet kring vilken byn var

uppgyggd. Där fanns inägor, som var inhägnade och utägor, där djuren betade och foder skördades..

Adeln byggde sätesgårdar, varav de äldsta är från 13- och 1400-talen. Framväxten av de adelsägda storgodsens ledde i många fall till betydande förändringar i kulturlandskapet. Borgeby, Hviderup, Gårdstånga, Kungsgården i Flyinge

Anläggningens äldre byggnader härrör från 1700- Och 1800-talen. Flyinge Kungsgård är byggnadsminne sedan 1974

Flyinge Kungsgård ligger omedelbart söder om ån. Kungsgården som under medeltiden ägdes av biskopen i Lund, kom i samband med reformationen att tillhöra danska kronan. Efter Skånes övergång till Sverige inrättades ett kronoägt stuteri. Anläggningens äldre byggnader härrör från 1700- Och 1800-talen. Parken och alléerna bidrar till att understryka landskapets ålderdomliga prägel. Flyinge Kungsgård är byggnadsminne sedan 1974. Byggnaderna är grupperade kring en stor rektangulär gård. Arkitekt F. Blom har gjort ritningar till flertalet av de äldre byggnaderna.

Den tidiga svenska tiden var politiskt orolig. Flyinge kungsgård brändes ner till grunden, men byggdes upp igen. Skåne ett utpräglat bylandskap. Det var ont om träd. Vägnätet var uselt. Alla broar över Kävlingeån hade bränts ner under dansk-svenska kriget. Vid Gårdstånga fanns färjtrafik. När Kungsgården kom i Svenska kronans ägo förblev det stuteri med uppgift att leverera bra hästar till kavalleriet.

Enskiftet innebar att byarna upplöstes. 1823 var i stort sett enskiftet genomfört. Nya vägar fick byggas till de utskiftade gårdarna. Gatehusen fick ligga kvar inne i byarna och invånarna fick friköpa sina hus med trädgård. Fastän enskiftet var ekonomiskt betungande och innebar en psykisk press för de drabbade så ledde det ofta till ett effektivare jordbruk och höjd levnadsstandard.

Industrialismen började på landsbygden. Sockerbruk, andelsmejerier, slakterier och kvarnar byggdes. Flera Järnvägslinjer byggdes i Skåne Lund – Kävlinge blev klar 1886, Dalby – Sjöbo 1893, Lund – Revinge – Harlösa 1906 och Dalby – Harlösa – Bjärsjölagård 1910. Tegelbruk framställde rör för täckdikning. Vid 1800-talets slut var det brist på arbetskraft. Många hade lämnat landet för ett liv i staden eller utvandrat.

1900-talet har inneburit en förenkling av landskapet mot enbart åker och tätort. Jordbruksenheter har blivit färre men större. Många odlingshinder i form av åkerholmar,

Naturum Flyinge 2010

dammar och stengården har plockats bort. Landskapet har blivit artfattigare när dessa refugier har plockats bort. Djurhållningen har gått tillbaka, vilket innebär att näringstillförseln får ske med kostgödsel. Tätorter och infrastruktur har tagit stora ytor i anspråk.

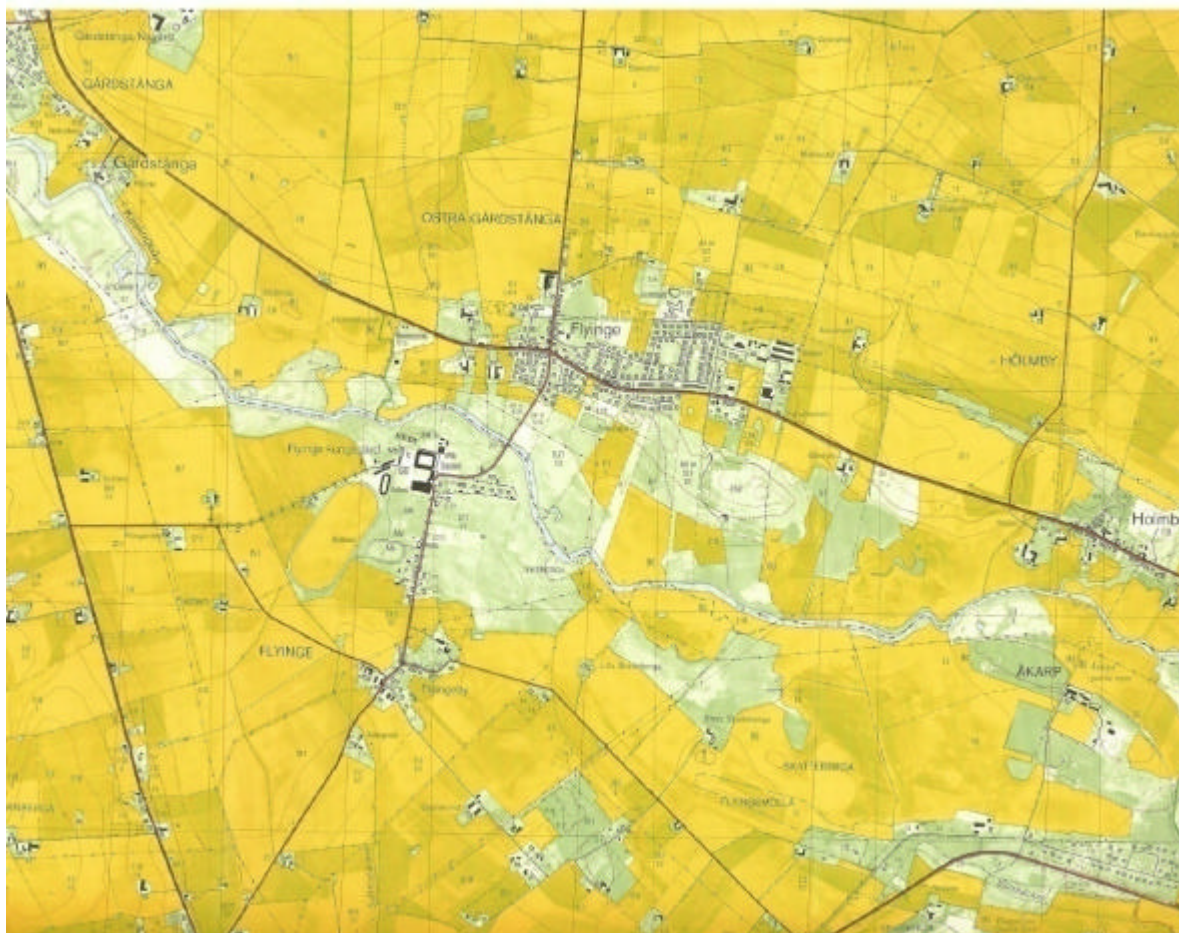
Naturum ska visa hur landskapet påverkats under olika historiska skeden.

På de äldre byggnaderna finns flera aktiva storkbon

Våtmarker norr om Kävlingeån vid Flyinge

Lång natur- och kulturhistoria

Förändringar över tiden är en viktig aspekt för förståelse för dagens landskap.

Naturen, dvs geologi, topografi och klimat ger förutsättningar för allt liv på platsen. Natur och kultur går hand i hand. Därför kan inte natur behandlas för sig utan kulturen har hela tiden kommit in och påverkat. Kulturhistorien sträcker sig från den tid då människan vandrade in och började lämna spår i landskapet. Människan har genom olika aktiviteter såsom odling, skogsavverkning, bebyggelse, anläggning av väg- och järnväg mm påverkat och format landskapet.

Inlandsisens tyngd, rörelser och avsmältning har format landskapet och skapat förutsättningar för dess framtida användning. Vombsänkan är ett sedimentområde av sand, som bildades under istiden, då en sjö blev uppdämd av ismassor. Geologiskt är ådalen en svacka i berggrunden. Jordarterna i ådalen är främst sand, dyig sand och svämsediment. Jordlagers maktighet varierar mellan 40 och 80 meter. Mellan Örtofta och Kävlinge finns en berggrundströskel där det överlagrade jordlagret är mycket tunt. I östra delarna består jordarterna främst av kalkhaltig lerskiffer medan de i väster domineras av finkorniga baltiska moränleror med hög kalkhalt.

Naturum ska visa det dynamiska förlopp som lett fram till dagens landskap och även låta oss titta in i framtiden. Kanske en tidsmaskin?

DEL II NATURUM

Syfte – Varför naturum?

Många människor känner sig främmande i naturen. Att göra naturen tillgänglig och lockande för nya grupper är därför en angelägen uppgift.

Naturum är ett besökscentrum med aktiviteter och utställningar. Det ska ligga i anslutning till attraktiva naturområden. Alla naturum ska erbjuda vandringar med guide, bildspel och temakvällar.

Naturum Flyinge ska sprida information om ska väcka intresse för natur och kultur kring Kävlingeån. Ett naturum kan fungera som porten till naturen i Flyinge och kring Kävlingeån. Ett naturum ger möjlighet att visa naturvärden för människor, som på egen hand inte söker sig ut i naturen. Genom naturguider kan människor få ökad kunskap, intresse, naturupplevelser och motion.

Naturum Flyinge kan tjäna som mötesplats. Där kan man visa, få och ge information om Kävlingeåns tillblivelse och dess dynamiska förändring genom århundradena fram till våra dagar. Även funderingar om hur framtiden kan gestalta sig kan åskådliggöras genom olika scenarier t ex klimatförändringar, befolkningsökning och förändringar inom jordbruket.

Föreningar och studiecirkel kan använda naturum som mötesplats och utgångspunkt för exkursioner i området. Naturum kan också vara bas för studier och forskning på alla nivåer.

Sammanfattningsvis kan ett Naturum bidra till att:

1. Stimulera intresset för natur, naturvård och naturstudier
2. Öka förståelsen för det ekologiska samspelet och ge kunskap om människans miljöpåverkan.
3. Skapa förståelse för att skydda och vårda naturen
4. Informera om traktens flora, fauna geologi och kulturhistoria.
5. Sprida kännedom om traktens nationalparker, naturreservat och övriga naturskyddade områden.
6. Förmedla kunskap om landskapet och traktens historiska utveckling.
7. Informera om friluftsområden, anläggningar för friluftsliv och utflyktsmål i området.

Målgrupp

Alla ska vara välkomna. Utställningarna ska vara lättillgängliga, lustfyllda och inspirerande. Det ska inte finnas krav på förkunskaper, men informationen ska vara sådan att även människor med goda kunskaper om natur och kultur ska finna utställningarna intressanta och stimulerande. För utländska besökare ska finnas förklarande text på andra språk. En viktig grupp är lärare och elever.

Lokaler, verksamhet och information ska vara tillgängliga för personer med funktionshinder

Barn – Barn är en viktig del i verksamheten. Förståelse och känsla för naturen grundläggs tidigt. Naturum kan utgöra en resurs och ett komplement för verksamheten i skolor och förskolor. Naturum kan hjälpa familjer med barn i olika åldrar kan finna glädje och gemenskap i naturen. Föreningar, såsom ornitologer, fältbiologer, scouter mm överbryggar ålderskillnader och förenar människor kring ett gemensamt intresse. Naturum kan i detta sammanhang vara samlingsplats och bas för verksamheten.

Vuxna – Naturintresserade vuxna kan se naturum som mål- och utgångspunkt för vandringar och naturstudier.

Pensionärer – Vid utflykter i grupp eller ensamma så kan naturum vara ”porten” till naturen och bidra till naturupplevelser.

Studenter – Naturum Flyinge kan kopplas till universiteten i regionen (Lunds universitet, SLU i Alnarp och Hippologutbildningen i Flyinge). Studenter och lärare utgör en resurs för tillsyn guidning, undervisning och exkursioner i området. Även aktiva föreningar, såsom ornitologer, fältbiologer, scouter mm utgör en kunskapsresurs. I landskapet kring naturum kan studenter finna objekt för examensarbeten, fördjupade studier i ekologi, botanik, zoologi mm.

Naturum ska vara öppet för alla

Innehåll

Innehållet ska vara intressant och givande för alla besökare. Karaktären ska vara objektiv och saklig. Det är viktigt att utställningarna är inspirerande och förmedlar en positiv naturkänsla. Programverksamhet ska finnas för människor i olika åldrar och med olika kunskapsnivå. Utomhusverksamhet kan ske i form av guidade turer eller exkursioner. Tillfälliga utställningar kan visa nya rön inom forskningen eller fördjupningar inom vissa områden t ex fåglar, fiskar, växter av olika slag. Övrigt innehåll kan vara föreläsningar eller komplement till undervisning. Utedelen är hela Kävlingeåns dalgång .

Bemanning ska finnas för information och service. Närheten till universitet och högskolor ökar chanserna att hitta kunnig och på andra sätt lämplig personal. Café och försäljning av kartor, böcker, fiskekort mm kan ske i naturum. Personalen garanterar bemanning men utgör en egen ekonomisk enhet.

Öppettider ska vara generösa. I Flyinge pågår verksamhet alla dagar och även helger. Alla de, som arbetar eller besöker Flyinge, skulle vinna på generösa öppettider.

Naturum ska vara gratis för besökare. Avgifter kan dock tas ut vid speciella arrangemang såsom specialvisningar, guidning eller föreläsningar.

Samlingslokal - Plats för samtal, lektioner, konferenser mm En plats där skolor, föreningar och fritidsorganisationer kan träffas. Startpunkt för utflykter i området. I naturum ska finnas reception, café och toaletter.

Utställningar ska stimulera upptäckarglädje och nyfikenhet. Kävlingeån med omgivande dalgång ska stå i centrum. De processer som format landskapet ska synliggöras i utställningarna. Kulturhistoria och geologi är därför viktiga delar av utställningens innehåll. Framtiden bör visas genom olika utvecklingsscenarier. Följande frågor kan **tex** belysas: Hur har inlandsisen format landskapet? Hur har människan påverkat naturen och miljön? Hur påverkas vi av klimatförändringar? Hur kommer en vattenståndshöjning i havet att påverka Kävlingeån och landskapet kring denna? Kunskap om landskapet förändras och fördjupas ständigt. Naturum kan vara en plats där den nya kunskapen visas upp och diskuteras.

1. Ny teknik – Med hjälp av dator, kamera mm kan följande frågor besvaras: Hur ser en myrstack ut inuti? Hur lever fiskarna i Kävlingeån? Hur gör daggmaskarna när de luckrar jorden?
2. Experimentarium – Det är viktigt att själv upptäcka och aktivt leta efter fakta om naturen. Det kan ge aha-upplevelser.
3. Tidsmaskin – Modern teknik kan visa hur trakten såg ut vid stenåldern, medeltiden 1800-talet osv. och hur framtiden kan se ut. Hur kommer landskapet att se ut om vattennivån i havet höjs med två meter? Vad händer om jordbrukets förutsättningar ändras?
4. Alla sinnen ska aktiveras – Syn, hörsel känsel, lukt, smak

Highlights **tex**

1. Torrmarker
2. Våtmarker
3. Storkar
4. Kungsgården

Hur ska Naturum se ut?

Naturum Flyinge, kan antingen inrymmas i en befintlig byggnad eller ges en helt ny fristående. Det kan bestå av en eller flera byggnader där det bedrivs informationsverksamhet både inom- och utomhus.

Befintlig byggnad—Flyinge stuteri har många byggnader. Flera av dessa har kulturhistoriskt värde. Miljön som helhet är intressant ur kulturhistorisk synpunkt. Ett naturum i en av dessa skulle vara möjligt men kräver samordning med stuteriets verksamhet. Kungsgården har intresse av att inrätta ett hästmuseum. En samverkan är fullt möjlig. Den historiska miljön ställer stora krav på arkitektonisk och estetisk utformning och anpassning.

Ekonomin talar för att en befintlig byggnad används. Men även en befintlig byggnad kräver ombyggnad för att anpassas till den nya verksamheten. På Flyinge finns många byggnader som skulle kunna användas och som i dag inte är funktionella för det de en gång byggdes för. Nackdelen är att närheten till naturen kommer i andra hand.

En ny byggnad skulle kunna öppna sig mot naturen och de värdefulla våt- och torrmarker längs ån som man vill visa. En ny byggnad ska ha hög arkitektonisk kvalitet och vara estetiskt tilltalande. Den bör vara minst 100 m². Ett naturum ska vara byggt på ett hållbart och miljöanpassat sätt, vad gäller material, drift och hela byggprocessen. Naturen är det viktiga och därför ska byggnaden vara underordnad naturen. Det finns två olika sätt att angripa problemet. Antingen ska byggnaden ansluta till lokal tradition eller så ska den nya byggnaden avvika, dvs sticka ut, vara en modern skapelse för att visa naturen för moderna människor, dvs synlig eller osynlig.

Funktion – Människor ska kunna träffas, diskutera och studera naturens mysterier. Byggnaden ska utformas för nyfikenhet och experimentlusta.

All uppmärksamhet ska riktas mot naturen. Naturum ska inte enbart beskriva naturvetenskapliga aspekter utan även upplevelsemässiga aspekter. Det är också viktigt att lyfta fram människans beroende av naturen och hennes påverkan på natur och landskap. Tidsaspekten är viktig. Naturum är bara ett av flera sätt att informera om naturen. Andra sätt är utställningar utomhus, naturstigar, markerade leder, guidade turer, internetbaserad information, foldrar och böcker. Alla dessa sätt kan förekomma samtidigt.

Samordning med annan verksamhet – Det har diskuterats en samordning med nytt Hästmuseum i Flyinge. En samordning kan ha pratiska och ekonomiska fördelar. Tillsyn och personal kan delas. Café, reception och toaletter kan med fördel brukas gemensamt av de båda museerna. Till nackdelarna hör att man måste anpassa verksamheten till den befintliga byggnaden och till det andra museet. Detta kan göra att man måste ge avkall på det optimala för det egna syftet.

Var ska Naturum ligga?

Naturum ska byggas i områden med höga naturvärden. Men det kan även lokaliseras till naturområden med stort värde för friluftslivet och som ligger i en tätbefolkad region. Naturum kan i vissa fall även behandla ett större landskapsavsnitt, men bör ändå ligga i närkontakt med den natur, som det tolkar.

Kävlingeåns dalgång uppfyller dessa kriterier. Lämplig avgränsning kan vara avvattningsområdet för Kävlingeån från Vombsjön och ner till mynningen. Flyinge ligger i så fall mitt i området.

Naturum bör uppfylla följande kriterier:

1. Nära de höga naturvärdena - *Flyinge ängar och våtmarkerna kring Kävlingeån har höga naturvärden*
2. Nära andra områden med höga natur- och kulturvärden. Det ska vara lätt att förstå varför det ligger just där.- *Kävlingeåns dalgång är intressant och rymmer många områden med höga natur- och kulturvärden.*
3. Synligt, så att det är lätt att hitta. Den bör vara lätt att hitta till och ha närhet till busshållplats. – *Flyinge är en liten by kommer man dit så bör man lätt hitta till naturum*
4. God tillgänglighet – Nära allmänna kommunikationer. Tillgängligt för människor till fots, på cykel, med bil. – *Flyinge är en känd plats med goda bussförbindelser och hållplats mitt i byn. Tillgängligheten är god för alla trafikantslag.*
5. Nära områden där det rör sig mycket folk. Det är en fördel om byggnaden är en del av kungsgårdens kulturmiljö.- *Kungsgården med skola, hästtävlingar och andra arrangemang. Nyfikenhet kan locka in besökare.*
6. Naturum ska vara bemannad med kunnig personal – *Kungsgården är en högskola med lärare och studenter gör det finns gott om kvalificerad personal i omgivningen.*
7. Mål i sig och nära målet. - *God arkitektur kan locka besökare och i sig vara ett mål.*
8. Ska utformas så att det uppfyller sitt syfte att på bästa sätt visa naturen.- *Stora fönster mot våtmarkerna kring Kävlingeån och utsikt mot torrängarna ger förankring på platsen. Fågeltorn i anslutning till byggnaden kan göra det möjligt att se betande storkar.*
9. God mark att bygga på. – *Modern byggteknik gör det möjligt att bygga mycket nära ån, till och med i ån, om man så vill.*

Lokalisering - 9 alternativ

Alternativa lokalisering av Naturum – Flyinge. Det föreslagna naturreservatet är markerat med röd linje.

Befintlig byggnad

Alt.

1 - Ridhallen är en modern byggnad där det rör sig mycket folk.

Alt.1 - Entrén till ridhallen. Lokalen är mörk och ligger bakom huvudentrén.

För- och nackdelar: + Mycket folk rör sig i området. + Café och matservering finns.
- Naturum kan komma bort när andra "event" står i centrum. - Ingen visuell kontakt med det område man vill visa.

Alt 2 - Gamla ridhuset till vänster och Alt 3 - sjukstallarna rakt fram

Alt. 2 – Gamla ridhuset. Lokalen har högt i tak, är rektangulär och har högt placerade fönster. Byggnaden har kulturhistoriskt skydd, varför möjligheten till om- och tillbyggnad är begränsad,

För och nackdelar: + Samordning med hästmuseum är möjlig. – Lokalen kräver ombyggnad för att passa naturum.- Ytan finns men risk föreligger att naturum kommer i andra hand. - Ingen visuell kontakt med det område man vill visa.

Alt. 3 – Nuvarande sjukstallet skulle kunna rymma både Naturum och hästmuseum. Sjukstallet har ett kvadratisk rum (ca 10 x 10 m) i mitten med högt i tak, som skulle kunna passa för Naturum. Ljuset i det centrala rummet kommer från en lanterin i taket. Runt omkring mittrummet finns en krans av rum, som skulle kunna fungera för hästmuseum. Ett problem kan vara att nuvarande verksamhet måste flytta. Byggnaden har kulturhistoriskt skydd, varför möjligheten till om- och tillbyggnad är begränsad,

För och nackdelar: + Samordning med hästmuseum är möjligt. + Lätt att hitta till, byggnaden ligger mitt i synfältet när man kör in i Flyinge. + Närhet till parkering – Cafe saknas, men kan eventuellt anläggas i källarplanet för båda museerna. I anslutning till cafét kan en terrass med utsikt över våtmarkerna och ån anläggas. – Från naturum finns ingen visuell kontakt med det område man vill visa.

Alt 4 - Kamrerbostaden är ett charmigt hus från slutet av 1800-talet.

Alt.4 –Kamrerbostaden är ett charmigt hus från slutet av 1800-talet. Byggnaden har kulturhistoriskt skydd, varför möjligheten till om och tillbyggnad är begränsad,

*För- och nackdelar: + Huset skulle kunna användas till informationscentrum och café .
+ Parkering finns bakom huset och på andra sidan vägen. - huset är för litet för att en samordning med hästmuseum ska vara aktuell. - Det är byggt för att vara bostad och det kan vara svårt att anpassa huset till museiverksamhet. - Ingen visuell kontakt med det område man vill visa.*

Nybyggnad

Alt.5 - Förslaget ligger nära vägen i en lucka i bebyggelsen, men inte i direkt anslutning till naturen. En samordning av vissa funktioner med kamrersbostaden kan vara möjlig. Busshållplats finns nära. Parkering finns i direkt anslutning och behövs mer parkering finns gott om platser på andra sidan vägen. Frågan är om platsen för liten, ligger den för inklämt mellan hus eller har för långt från naturen?

För- och nackdelar: + Nära till parkering och busshållplats - Den kulturhistoriska miljön ställer stora krav på anpassning av en ny byggnad - Ingen visuell kontakt med det område man vill visa.

Alt. 5 – Nybyggnad i en lucka i bebyggelsen, som används för parkering och uppställningsplats av hästfordon.

Alt.6 - Förslaget ligger lite bakom när man kommer på vägen. Nära parkering. På gångavstånd till ån och våtmarker. Ligger nära kulturhistorisk bebyggelse – konkurrens? Ställer stora krav på arkitektonisk utformning.

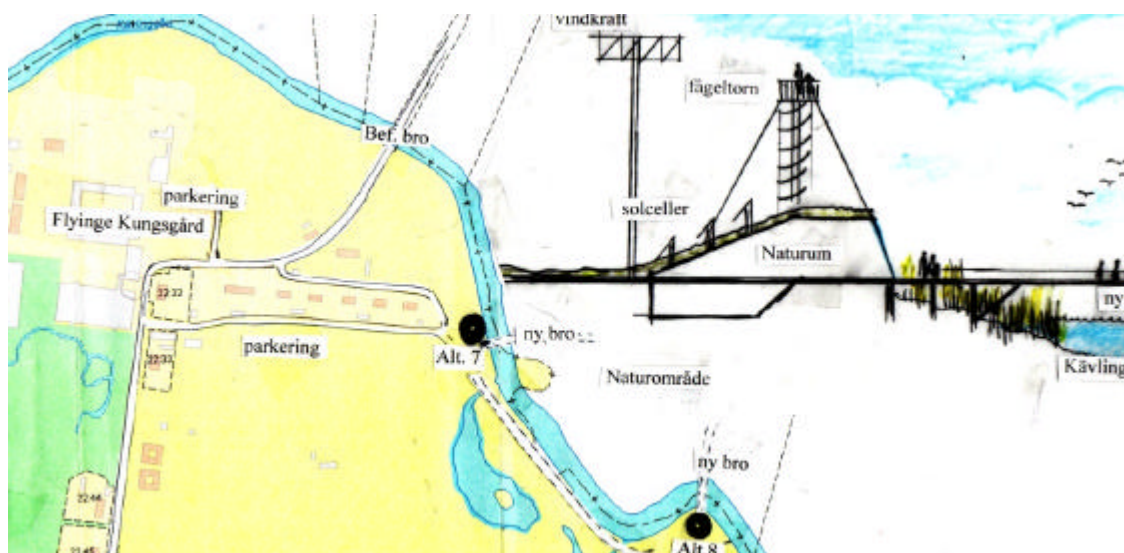
För- och nackdelar: + Nära busshållplats och parkering - Den kulturhistoriska miljön ställer stora krav på anpassning av en ny byggnad – kan vara svår att hitta till eftersom man inte ser byggnaden från vägen. - Ingen visuell kontakt med de områden man vill visa.

Alt 6 – Plats för nybyggnad nära studentbostäder och gästparkering.

Alt.7 - Förslaget ligger nära Kävlingeån. En ny byggnad kan fällas in i strandbanken. Man lyfter helt enkelt på strandbanken och skjuter in en byggnad med brygga ut mot ån. Byggnaden syns inte mycket från väster men öppnar sig mot ån och har utsikt över såväl våtmarker som torrmarkerna. En bro över ån ger närhet och bekvämt gångavstånd till naturområdena. I båda fallen ställer förslagen stora krav på arkitektonisk utformning. Alternativt kan naturum vara en del av en ny bro över ån och således ligga mitt i ån.

För- och nackdelar: + Byggnaden kan visa hur vind och solkraft fungerar. + En naturlig koppling till naturstigar längs ån. + Närhet till de områden man vill visa. – Kan vara svår att hitta till. – Långt till busshållplats och parkering. Kräver ny angöring och parkering.

Alt. 7 och alt. 8 – Flera alternativa lägen är möjliga längs ån. I samtliga fall är en ny bro är nödvändig för att nå de attraktiva områdena på andra sidan ån. Obs - endast ett läge och en bro föreslås.

Alt.7 – Kävlingeån är ca 30 m bred och skulle kunna rymma en byggnad.

Alt.8 - I alternativ 8 ligger byggnaden på eller i en kulle. Ån slingrar sig så att platsen är omgiven av ån på tre sidor. Läget bör kombineras med en bro. Ån är 30 m bred när det är högt vattenstånd, men betydligt smalare vid lågt. Närheten till naturen, ån, våt- och torrmarker är påtaglig. Busshållplats och parkeringsplats ligger ca 500 m från alternativet på gångavstånd. Förslaget ger ställer stora krav på arkitektonisk utformning.

För- och nackdelar: + Byggnaden kan visa hur vind och solkraft fungerar. + En naturlig koppling till naturstigar längs ån. + Närhet till de områden man vill visa. – Kan vara svår att hitta till. – Långt till busshållplats och parkering, ev krävs ny angöring och parkering.

Alt 8 – utsikt mot Flyinge ängar.

Alt.9 – Förslaget ligger längs väg 104, i villasamhället, på norra sidan av ån. Den nya byggnaden ligger nära Flyinge ängar men långt ifrån ån och den kulturhistoriska miljön vid Kungsgården.

För- och nackdelar: + En ny byggnad kan vara ett spännande inslag i miljön + Byggnaden kan visa hur vind och solkraft fungerar. + Nära busshållplats. + Parkering går att anlägga. + Nära naturområdet + En naturlig koppling till naturstig längs ån. + Närhet till de områden man vill visa. – Långt från den kulturhistoriska miljön vid Kungsgården.

Alt 9 - Lokalisering vid Flyinge ängar. Bilden visar naturum i engelska Lancashire - Naturum Flyinge ?

Sammanfattning av de 9 alternativen.

NÄRHET	1	2	3	4	5	6	7	8	9
till ån	nej	nej	nej	nej	nej	nej	ja	ja	nej
till Flyinge ängar	nej	nej	nej	nej	nej	nej	ja	ja	ja
till Kungsgården	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nej	nej	nej
till Parkering	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nej	nej	nej
till bef bebyggelse	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nej	nej	nej
SAMORDNING									
med hästmuseum	ja	ja	ja	nej	ja	ja	nej	nej	nej
café/toaletter	ja	nej	ja	nej	nej	nej	nej	nej	nej
personal	ja	ja	ja	nej	nej	nej	nej	nej	nej
BYGGNADEN									
ny byggnad	nej	nej	nej	nej	ja	ja	ja	ja	ja
bef. Byggnad	ja	ja	ja	ja	nej	nej	nej	nej	nej

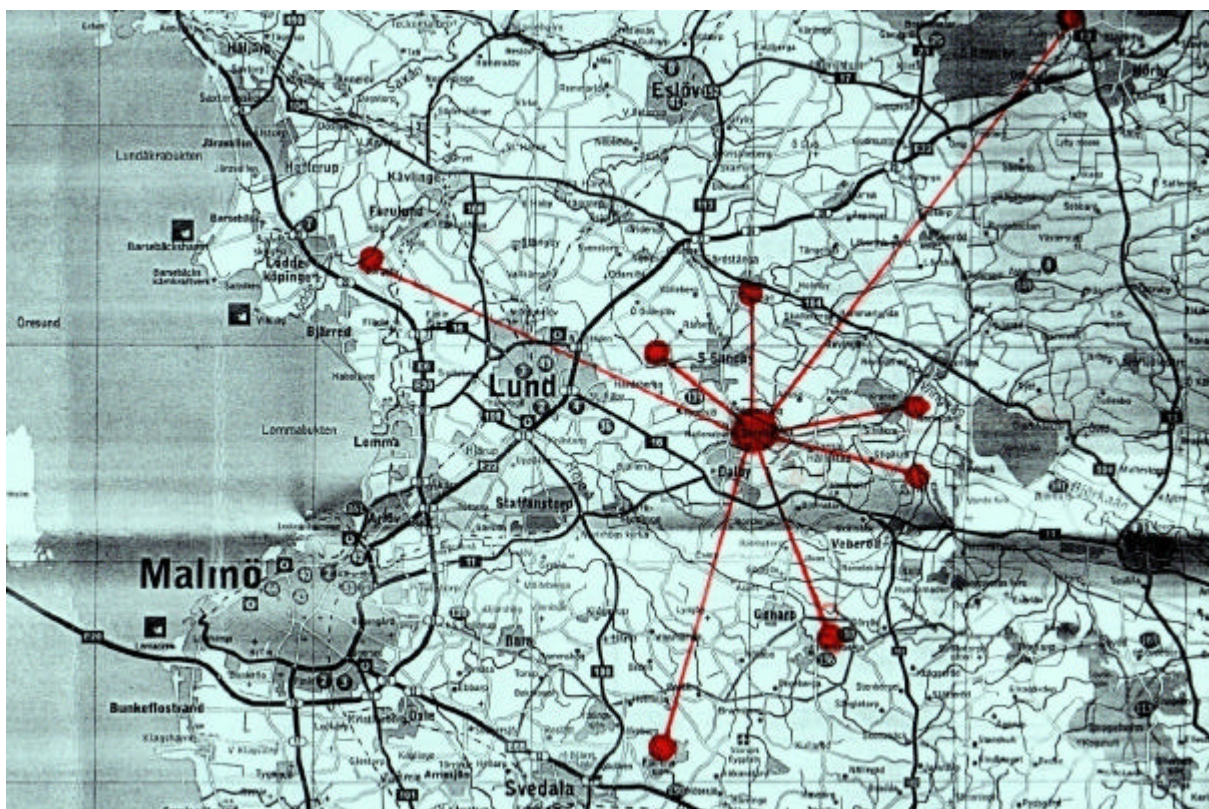
DEL III - DALGÅNGEN

Satelliter

I Lunds kommun finns redan ett naturum i Skrylle. Detta har sedan länge etablerad en verksamhet. Det finns planer på att bygga ut och vidga verksamheten innehållsmässigt och geografiskt. Ett sätt att göra detta kan vara att anlägga satelliter, dvs målpunkter i värdefulla naturområden, som i dag ligger utspridda i landskapet utan inbördes samband. Sådana satelliter och ett nät av stigar och småvägar dem emellan skulle öppna landskapet med alla dess naturområden. Landskapet skulle bli mer tillgängligt för invånarna i sydvästra Skåne. Det skulle göra det enklare att vistas i naturen och att uppleva något tillsammans över åldersgränser och andra barriärer, fysiska och psykiska.

Flyinge naturum skulle i så fall kunna bli en sådan satellit med inriktning mot växter i torr- och våtmarker. En annan satellit skulle kunna vara Krankesjön med inriktning mot fågel. Där finns redan flera fågeltorn och en forskningsstation i Stensoffa. Kävlingeåns mynning kan vara en tredje satellit med inriktning på liv i hav och å. Området är av riksintresse för fiske.

Andra satelliter kan vara Lovens stenbrott med Knivsås och Borelunds isälvsformationer eller Måryd (naturreservat) med Boijsens dammar.

Satelliter runt Skryllegårdens naturum

Fågel- växt- och fiskriket

Inom Kävlingeåns dalgång finns flera områden som är intressanta och värdefulla för sin speciella natur, kultur eller förutsättningar för friluftsliv. För att uppleva och utforska dessa områden, som ligger utspridda i landskapet krävs att det finns flera start och målpunkter. Eftersom åns dalgång omfattar ett så stort område kan det delas upp i delar med sinsemellan olika karaktär men alla rymmer såväl natur- kultur som friluftsliv. Områdena benäms här efter den dominerande karaktären. Den övre delen mellan Vombsjön och Krankesjön kallas **fågelriket**. Mellandelen är området kring Flyinge och kallas **växtriket** och närmast kusten finns **fiskriket**.

Fiskriket - Närmast kusten finns fiskriket med ett av Sveriges förnämsta kustfiske. Havsöring, torsk såväl som gädda och abborre kan fångas vid Kävlingeåns utlopp i Öresund. Bråån är riksintresse för havsöringsfiske

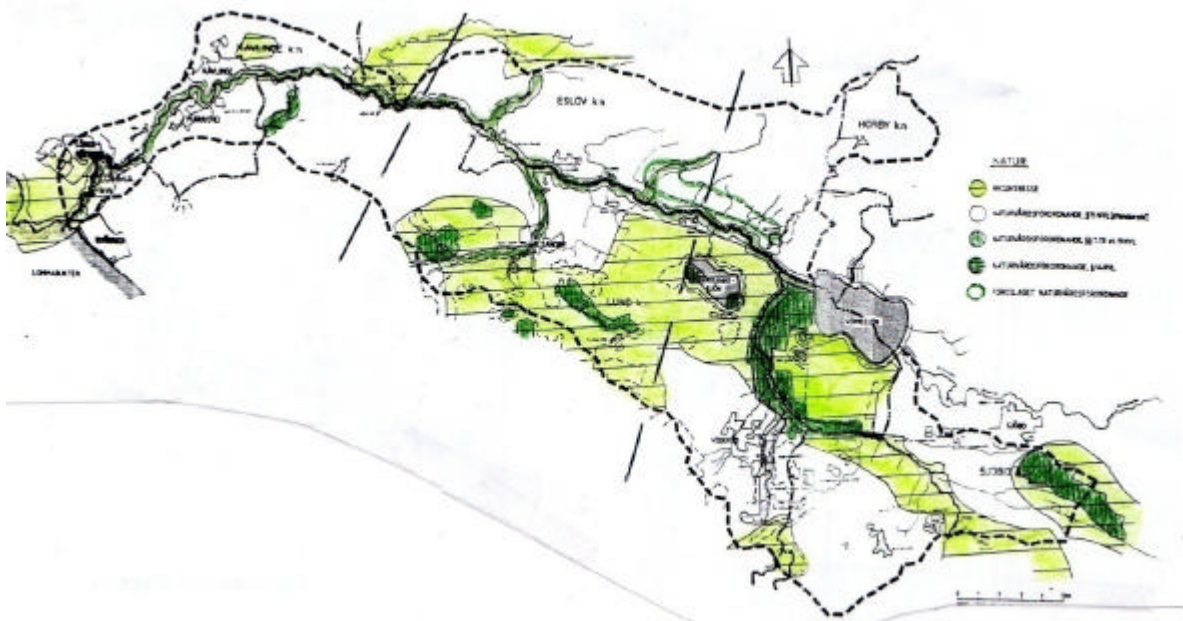
Kävlingeån har mycket goda förutsättningar för fritidsfiske. Ån är av riksintresse från mynningen till Örtofta, där riksintresset fortsätter upp i Bråån. Ån är reproduktionsområde för havsöring. Utsättning av yngel har skett under flera år. Förhoppningen är att få en självreproducerande öringstam. Kommunerna Lomma, Kävlinge, Lund och Eslöv har gemensamt bildat ett fiskevårdsområde.

Växtriket – Floran runt Flyinge är rik och varierad och har stor potential att utvecklas om den sköts rätt. Det gamla kulturlandskapet kan anas främst i de stora torr- och fuktängar söder om samhället. Både torr- och fuktängarna är föreslagna som naturreservat. På torrängarna finns sandblottor med borsttåtel. Fridlysta växter såsom backsippa och hedblomster finns rikligt på torrängarna. I nedlagda sandtag växer ruderalarter som jordrök, gulsporre, backtrav, kungsljus och åkerviol.

Fuktängarna norr om ån har hävdats genom slåtter och bete, vilket gynnat arter som gökblomster, ängsvädd, höskallra, kärrvial och stor käringtand. Vegetationen längs Kävlingeåns stränder består främst av vass, jättegröe och rörflen. Vissa ställen finns också blommass, svalting, sprängört, stor igelknopp och vattenmynta. I ån finns både gul och vit näckros.

Revingefältet är miliärt övningsområde men också ett populärt friluftsområde för fritt strövande, fågelskådning, svamp- och bärplockning.

Fågelriket – Harlösa byalag vill att byn ska bli centrum i fågelriket. Ornitologer från när och fjärran är välkomna och övernattningsmöjligheter ska finnas. Naturreservatet kring Klingavälsån omfattar 2200 ha och är därmed Skånes största. Området är våtmarksområde av internationellt intresse s k CW-område. Begränsad tillgänglighet eftersträvas i de känsligaste delarna dvs nedströms Hemmestorps mölla. I Stensoffa finns en ekologisk forskningsstation. Både Vombsjön och Krankesjön har ett rikt fågelliv. Två fågeltorn finns vid sjön.

Natur

FISKRIKET

Kävlingeåns mynning

Dalgången upp till
Löddeköpinge

Furulund

Stångby mosse

Stora Harrie mosse

VÄXTRIKET

Linnebjär

Kungsmarken

Revingefältet

Fågelsång

Flyinge ängar

Flyinge våtmarker
Torna
hällestad, trollslogen

FÅGELRIKET

Klingavälsån

Karups ängar

Sjöbo Ora, Fyledalen

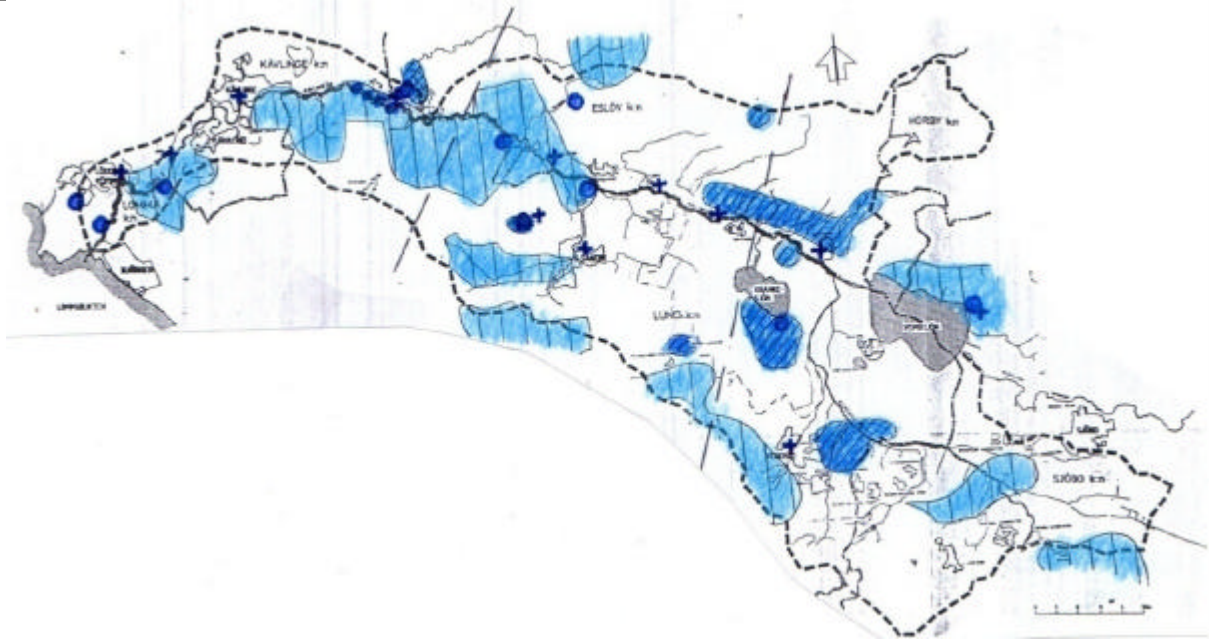
Ramnekullabäcken

Humlerödshus fälad

sippor på Flyinge ängar

[Back](#)

Kultur

FISKRIKET

Fornminnen

Slott - Löddenäs,
Barsebäck, Borgeby

Medeltida kyrkor

Löddeköpinge, Hög,
Kävlinge

VÄXTRIKET

Fornminnen

Slott – Svenstorp,
Örtofta, Ellinge, Viderup,
Flyinge kungsgård

Medeltida kyrkor –
Igelösa, Håstad, Lilla
Harrie, Odarslöv,
Gårdstånga

Kvarnar – Håstads
mölla, Kvarnvik,

Vadmöllan, Bösmöllan,
Krutmöllan

FÅGELRIKET

Slott – Övedskloster,
Silvåkra

Kyrkor – Öved, Silvåkra,
Veberöd, Ilstorp, Everlöv,
Vomb, Torna Hällestad,
Hammarlunda

Medeltida byar –
Kumlatofta, Vombs
kyrkby

Bronsåldershögar vid Svenstorps slott

Friluftsliv

FISKRIKET

Bad – Sjöbobadet, Vikhög

Fiske – Öresund

Kävlingeåns mynning,

Kävlingeån, Bråån

Cykling och vandring

VÄXTRIKET

Ridning – Flyinge

Fiske – Kävlingeån,
Bråån

Kanoting

Skrylle frilutsområde

Cykling och vandring

FÅGELRIKET

Bad – Vombsjön,
Häljasjön, Krankesjön

Fiske – Vombsjön,
Kävlingeån

Ridning – Övedskloster

Fågelskådning –
Krankesjön

Cykling och vandring

Fågeltorn vid Krankesjön

Källor

- Naturum i Sverige, Nationella riktlinjer – Naturvårdsverket, rapport 5376, juni 2004
- Flyinge kungsgård, vårdprogram 2009 – Regionmuseet Kristianstad
- Flyinge Utveckling – Från förr till framtid, 2006
- Gustavsson, Linda – Flora och naturvärden i Flyinge – en inventering, 2005-09-20
- Jarl, Stefan – Insektsinventering i Flyinge, 2005
- Lunds kommun – ÖPL
- Lunds kommun – Park- och Naturvårdsnämnd – Naturvårdsplan för Lunds kommun 1990
- Eslövs kommun – ÖPL
- Eslövs kommun – Naturvårdsprogram för Eslövs kommun 1996
- Lunds kommun, stadsarkitektkontoret – Flyingeområdet, landskapsanalys & förslag till utveckling av stråk för ridning, cykling och vandring
- Ekomuseum Kävlingeån, från källorna till Öresund – Lillemor Lewan
- Ekologgruppen 1997 – Kävlingeå-projekteet
- K-Konsult Kävlingeåv – vatten- och landskapsvårdsplan 1992
- Ekstam m fl. – Ängar – LT / Naturvårdsverket , 1988
- Emanuelsson m fl - Det skånska kulturlandskapet – BTJ Tryck Ab 2002
- Gustavsson,R och Ingelög, T – Det nya landskapet – Skogsvårdstyrelsen 1994